

регулювання суспільних відносин відбувалося поступово, внаслідок розвитку транспортної системи.

Одержано 28.04.2020

УДК 343.98

Ігор Олегович Гапіч,

*Слухач магістратури Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Віктор Миколайович Плетенець,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ КРАДІЯ

Вчинення злочинного діяння передбачає наявність суб'єкта діяльності (суб'єкта його вчинення). Відповідно до ст. 18 Кримінального кодексу України суб'єктом злочину є фізична особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Для позначення поняття "суб'єкт злочину" в юридичній літературі вживаються такі терміни: "особа злочинця", "злочинна (чи криміногенна) особа", "особа винного", "особа, яка вчинила злочин". Незважаючи на певні відмінності, ці терміни використовуються як тотожні. Існує також думка, яка взагалі заперечує поняття особи злочинця і те, що вона має певні специфічні особливості та властивості. [1] На думку В.О. Коновалової про особу злочинця необхідно говорити у тому випадку, коли йдеться про певну систему злочинних дій. Це обумовлено тим, що особистість формується в процесі діяльності (у тому числі злочинної). Вчинення злочинних дій позначається на психологічній структурі особистості, виникненні у неї антигромадської спрямованості (установки). [2] Особа злочинця – це

соціально-психологічне поняття, яке охоплює сукупність типових психологічних і моральних якостей індивіда, що формуються в результаті вчинення злочинів. Особа злочинця охоплює цілу систему психологічних властивостей: спонукання, установки, переконання, емоційні і вольові особливості тощо. Дослідження особистості злочинця передбачає вивчення психологічних механізмів протиправної поведінки, мотивацій різних видів злочинів, індивідуально-психологічних і соціальних чинників, ситуативних реакцій людини.

Особа злочинця характеризується виникненням певних змін (пороків) в її психологічній структурі. Змінам піддаються ціннісні орієнтації, потреби, нахили, переконання. Виникають негативні риси характеру: жорстокість, озлобленість, жадібність, боягузтво та ін. Особистість злочинця (правопорушника) – свідомий суб'єкт, наділений сукупністю біологічно зумовлених і соціально детермінованих властивостей та якостей, поведінка якого визначається антисуспільною спрямованістю, що виникає під впливом дії певних суспільно-політичних, економічних та соціокультурних умов.

Злодій – злочинець, який займається крадіжками. Саме зі злочинами пов'язане виникнення злочинних традицій, злодійських «законів» і «правил поведінки» у кримінальному світі. Розрізняють злодіїв: «домушників», «квартирників», «кишенькових злодіїв» та ін. У злодіїв порушується система моральної орієнтації, з'являються негативні якості особистості: жадібність, прагнення до наживи, нечесність та ін. Від злодійства необхідно відрізнити kleптоманію – імпульсивно виникаюче (нездоланне) прагнення взяти ту чи іншу річ без корисливої мети [3].

Глибинність соціального портрета особи, фактор та чинники, що формують чи впливають на її характер, – все це створює передумови для створення середовища, чи краще – психоемоційного стану особи, готової до вчинення злочину. Тому, характеризуючи психологічний стан особи злочинця, необхідно виходити, перш за все, з чинників формування його характеру та чинників появи тих мотивів, які призвели до вчинення злочину. Перші – це ті універсалиї, що проголошуються конкретно-історичною формацією пріоритетними і загальнозначущими, цілі, до яких в ідеалі мають спрямовуватися прагнення й устремління всіх і кожного, оскільки вони санкціонуються культурою і суспільною мораллю та

репрезентуються суспільною свідомістю як соціальна норма. Другі включають пріоритетні шляхи та засоби досягнення мети, є прийнятним еталоном поведінки. Іншими словами, цінностям-цілям завжди кореспондують цінності-засоби діапазон яких обмежений рамками правового поля» [4].

Окрім зазначеного, важливо враховувати також генетичний та ментальний фактори. Річ у тому, що генетичний фактор має надзвичайно потужний вплив на процес формування свідомості особи, моделі її поведінки, характеру, стилю життя тощо. Загалом генетичний складник особистості – це одночасно і рушійний фактор життя людини, і потенційно руйнівний елемент, оскільки проявлення генетичного фактору відбувається настільки порізному, що правильно ідентифікувати його і відрізнити від набутих соціо-психологічних особливостей особистості досить важко. Що ж до ментального фактору, то з точки зору особи злочинця (крадія) така ментальна ознака, як неналежна повага до чужої праці та відсутність традицій поваги демократичних цінностей, суттєво спрощує сприйняття особою самого факту крадіжки.

Окрім психологічного портрета та соціальних особливостей, крадії відрізняються, на думку О. В. Поповича, ще за ступенем «кримінальної зараженості особи». Тобто, на думку дослідника, за таким критерієм доцільно виділяти: – «глобальний злочинний тип (тип з повною злочинною зараженістю). Цей тип асоціальний. Він негативно ставиться до праці та людей. Представники цього типу не мислять життя поза злочинами, які їм обіцяють основні радощі. Усі їхні мотиви, відчуття пов'язані із задумом здійснення злочинів, їхня воля тверда і непохитна в кримінальних діяннях; – парціальний тип, тобто з частковою кримінальною зараженістю. Особистість цих людей ніби роздвоєна, в ній уживаються риси нормального соціального типу і риси злочинця; – передкримінальний тип; означає, що ці люди володіють такими морально-психологічними властивостями, які в певній ситуації, якщо вони опиняться в ній, неминуче скоюють злочини» [5]. Важливість такої диференціації типів особистостей полягає в тому, що, ідентифікуючи їх, можна, по-перше, уникнути зростання кількості злочинів шляхом профілактичних засобів, орієнтованих в основному на третій тип осіб. По-друге, таке розуміння диференціації рис особи дасть змогу застосовувати до різних злочинців за вчинення різних

за способом та мотивами, а також за предметом крадіжок відповідні способи покарання, що також будуть відрізнятися між собою за ступенем суворості та ступенем психологічного впливу.

Підводячи підсумки, можна прийти до розуміння того, що насправді злочини, скоєні особою із психологічними деформаціями, перетворюються на спосіб життя, оскільки внутрішній мотив походить від тривалого впливу зовнішніх чинників та неспроможності особи протистояти їм. Це змінює не тільки спосіб мислення, а також й внутрішні переконання, систему цінностей та зовнішній прояв психологічних особливостей особи.

Список бібліографічних посилань

1. Зелинский А. Ф. Криминальная психология. Киев : Юриком Інтер, 1999. 237 с.
2. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія. Академічний курс. Київ : Ін Юре, 2004. 421 с.
3. Психологія окремих категорій злочинців // Наукова бібліотека Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого : сайт. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/1_DISKI/UR_PSIX/-html/51.htm (дата звернення: 19.04.2020).
4. Брижак А. В. Характеристика культурнопсихологічних факторів крадіжок, поєднаних з проникненням вжитло. *Форум права*. 2013. № 4. С. 36–39. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_4_8.pdf (дата звернення: 19.04.2020).
5. Попович О. В. Соціально-психологічна характеристика особистості злочинця. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 313–317.

Одержано 22.04.2020

УДК 343.98

Марія Володимирівна Гарбуз,

судовий експерт відділу товарознавчих та гемологічних досліджень Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України;

Ліонелла Юріївна Улибіна,

судовий експерт відділу товарознавчих та гемологічних досліджень Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України